

ضرورت به روزرسانی سرفصل دروس کارشناسی مترجمی زبان انگلیسی بر مبنای نیازهای بازار ترجمه در ایران

زهرا سالاری (دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه^۱ دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران)

zahra.salari@stu.um.ac.ir

علی خزاعی فرید (دانشیار مطالعات ترجمه دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران، نویسنده مسؤول)

khazaefarid@um.ac.ir

چکیده

تحقیق حاضر درصدد است با بررسی برنامه درسی رشته مترجمی زبان انگلیسی در مقطع کارشناسی و با تمرکز بر نیازهای بازار ترجمه در ایران از دیدگاه افرادی که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با این برنامه سروکار دارند، یک برنامه کارآمد و متناسب با بازار ترجمه در ایران پیشنهاد دهد. به این منظور با بخشی از فعالان بازار ترجمه شامل: ناشران، دارالترجمه‌ها، بانک‌ها، آژانس‌های مسافرتی و افرادی همچون اساتید دانشگاه و دانشجویان این رشته که به صورت مستقیم با برنامه درسی در ارتباط هستند، مصاحبه حضوری و گروهی صورت گرفت. بدین ترتیب با تحلیل نظرات این اشخاص و با در نظر گرفتن برنامه درسی برخی از دانشگاه‌های خارج از کشور، پیشنهادهایی به منظور بروز رسانی برنامه حاضر که سال‌هاست بدون تغییر باقی مانده است، صورت می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: مترجمی زبان انگلیسی، مقطع کارشناسی، بازار ترجمه، برنامه درسی، ایران.

۱. مقدمه

با پیشرفت علم و فن‌آوری، جهان امروز به سرعت در حال تغییر است. بدین ترتیب بازار و نیازهای مربوط به آن نیز تغییر می‌کند. نیازها مدام در حال تغییرند، اما برنامه درسی کنونی مربوط به سه دهه قبل است؛ یعنی زمانی که نه اینترنت و نه هیچ‌یک از امکانات امروز وجود نداشته است. ما در جهان متحولی زندگی می‌کنیم که همه چیز در حال تغییر است، بنابراین باید

۱ این مقاله مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد نویسنده می‌باشد.

مترجمان را با توجه به نیازهای روز تربیت کرد تا بتوانند این نیازها را برآورده کنند. البته از آنجاکه نیازها متفاوت و در حال تغییرند این مساله عملی نیست که مترجم را با توجه به نیازهای بازار روز آموزش داد ولی می‌توان آن‌ها را به گونه‌ای تربیت کرد که توانایی کلی ترجمه آن‌ها بالا باشد و بدانند که در موقعیت‌های مختلف چگونه باید عمل کنند. تربیت آن‌ها باید به گونه‌ای باشد که خودشان بتوانند نیازها را مرتفع کنند و خودشان را با این نیازهای متفاوت وفق دهند.

۲. پیشینه تحقیق

با توجه به نیاز گسترده به پرورش مترجمان کتبی و شفاهی حرفه‌ای، آموزش مترجم در اواسط قرن بیستم آغاز شد. البته آموزش مترجم به صورت‌های متفاوتی شامل آموزش در سطح لیسانس و یا دوره‌های تحصیلات تکمیلی، دوره‌های دانشگاهی و غیرآکادمیک (توسط برخی از مؤسسات غیردانشگاهی) صورت می‌گیرد. به همین ترتیب اهداف مورد نظر برنامه درسی نیز متفاوت است، گاه هدف برنامه درسی تربیت مترجم متون عمومی است و گاه هدف آن پرورش مترجم برای متون تخصصی (مثلاً ادبی، حقوقی، فنی و غیره) است (گمبیر و دورسلر، ۲۰۱۰، ص ۸۷). یکی از مسائلی که در مورد آموزش مترجم مطرح است، درسنامه یا برنامه‌ای است که در دانشگاه‌ها به دانشجویان تدریس می‌شود. این مساله همواره مورد توجه بسیاری از محققان از جمله: کیرالی (۱۹۹۵)، گبر (۲۰۰۱) و کلی (۲۰۰۵) بوده است. نونان (۱۹۸۸، ص ۱۵۹) برنامه درسی را به صورت محتوای آموزشی و ترتیب تدریس این محتوا تعریف می‌کند. به نظر کانون و نیوبل (۲۰۰۰، صص ۱۴۳-۱۴۲)، آنچه که در طراحی برنامه درسی اهمیت دارد این است که یک رابطه منطقی بین اهداف مورد نظر، محتوای درس، شیوه‌های تدریس و یادگیری و ارزیابی دانشجویان با در نظر گرفتن ویژگی‌های آن‌ها وجود داشته باشد.

در طراحی هر برنامه درسی آنچه لازم است روشن باشد این است که از طرح این برنامه قصد داریم به چه اهدافی برسیم. عوامل زیادی بر این اهداف تأثیر می‌گذارند از جمله: نیازهای

اجتماعی، استانداردهای حرفه‌ای، نیازهای صنعت، سیاست مؤسسات (سیاست شرکت‌ها در بخش خصوصی)، محدودیت‌های نهادی (مقررات ملی یا قانونگذاری؛ منابع آموزشی موجود و غیره)، ملاحظات رشته‌ای (تحقیق موجود و ادبیات؛ تمرین درس‌های مشابه در کشورهای دیگر) و شرح وضعیت دانشجو (کلی، ۲۰۰۵، صص ۲۳-۲۱). در طراحی درسنامه عموماً توجه به سه مساله اهمیت دارد: ۱- درسنامه چیست، ۲- برای چه کسانی طراحی می‌شود و ۳- درسنامه به چه شکل باید باشد (استرن، ۱۹۸۴، صص ۱۱-۱۰)؛ به عبارت دیگر، در طراحی هر درسنامه باید گام‌های زیر طی شود (نیشن و ماکالیستر، ۲۰۱۰، ص ۱۱):

۱. بررسی محیط

۲. ارزیابی نیازها

۳. تعیین اصول

۴. تعیین اهداف و توالی و ترتیب محتوا

۵. طراحی شکل دروس

۶. در نظر گرفتن فرآیندهایی به منظور ارزیابی دانشجویان

۷. ارزیابی دروس

برخی از محققان بر این باورند که دانشگاه‌ها باید در تدوین درسنامه خود به بازار و نیازهای مربوط به آن نیز توجه داشته باشند (گمبیر و دورسلر، ۲۰۱۰، صص ۸۹-۸۸). در واقع توجه به این مساله ضروری است که بازار ترجمه و دنیای تکنولوژی به سرعت در حال تغییر است، بنابراین درسنامه دانشگاه‌ها باید به گونه‌ای باشد که پاسخگوی این تغییرات باشد (لی، ۲۰۰۱، ص ۲۸۹).

در ایران نیز افرادی همچون خزاعی فرید (۱۳۸۰)، ملانظر (۱۳۸۲)، خزاعی فرید و خوش سلیقه (۲۰۱۰)، میرعمادی (۱۳۸۲)، حیدریان (۱۳۸۲)، ضیاءحسینی (۱۳۸۲) و میرزاابراهیم تهرانی (۱۳۸۲)، در حوزه آموزش مترجم و تحلیل و بررسی برنامه درسی مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه‌ها و محتوای آن، از جهات گوناگون صحبت کرده‌اند.

خزاعی فرید (۱۳۸۰) به نقد برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی پرداخته است. وی معتقد است که برنامه پیشنهاد شده نیازمند تجدیدنظرهای جدی است. از نظر وی در تدوین برنامه درسی باید به نیازهای دانشجویان و بازار نیز توجه کرد و با مقایسه با برنامه سایر کشورها برنامه موجود را بروز کرد.

میرعمادی (۱۳۸۲) به بیان صفات مترجم خوب پرداخته و یک برنامه پیشنهادی برای دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته مترجمی ارائه داده است. به عقیده وی فن ترجمه به خوبی به دانشجویان آموخته نمی شود و آن‌ها در رشته مترجمی بیش تر با زبان آشنا می شوند تا عمل ترجمه. از نظر وی مساله دیگر این است که به زبان فارسی خیلی اهمیت داده نمی شود و همه این مسائل باعث شده تا دانشگاه‌ها مترجم بارز و ارزنده‌ای به جامعه تحویل ندهند.

رزمجو (۱۳۸۰) نیز به بیان راهکارهایی برای تدوین برنامه درسی دوره کارشناسی پرداخته است. وی معتقد است که سال‌هاست که درسنامه دوره کارشناسی دانشگاه‌ها ثابت و بدون تغییر مانده است. او از طریق مصاحبه با سی نفر از کارشناسان رشته زبان‌شناسی و ترجمه به بیان راهکارهایی پرداخته است.

حیدریان (۱۳۸۲) نیز در تحقیقی به طرح و تحلیل برخی از مشکلات دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی زبان انگلیسی و مشکلات و کاستی‌های آن پرداخته است. وی به کاستی‌هایی از قبیل: ناهماهنگی میان نام و سرفصل برخی دروس، موضوعیت نداشتن برخی منابع و گرایش به محفوظات و قدیمی بودن برخی منابع، اشاره می‌کند.

ضیاءحسینی (۱۳۸۲) هم با بیان اینکه به منظور طراحی دروس و سرفصل آن‌ها لازم است میزان دانش مترجم را بررسی کنیم به بیان مسائلی جهت آموزش مترجم پرداخته است. از دید وی، برنامه تربیت مترجم با دو مشکل اساسی روبروست: ۱. گزینش دانشجو ۲. تربیت مترجم. به نظر او دانشجویان باید قبل از پذیرش در دانشگاه به زبان خارجی تسلط کامل داشته باشند. همچنین برنامه تربیت مترجم باید شامل آموزش زبان تکمیلی و آموزش فن ترجمه به صورت همزمان باشد. میرزاابراهیم تهرانی (۱۳۸۲) نیز به بیان برخی از کاستی‌های آموزش ترجمه در ایران اشاره می‌کند از جمله:

- ۱) همزمان شدن آموزش زبان با آموزش ترجمه
- ۲) وجود درس‌های ترجمه از فارسی به زبان خارجی
- ۳) عدم تخصص مدرسان ترجمه
- ۴) نامشخص بودن موضوعات درسی و برخورد اتفاقی مشکلات در متن
- ۵) انتخاب متون بر حسب سلیقه
- ۶) کم اهمیت شمردن نقش زبان فارسی در ترجمه
- ۷) ناهماهنگی بین شیوه‌های ترجمه‌ای که استادان تجویز می‌کنند
- ۸) فقدان رابطه بین مترجمان حرفه‌ای و استادان.

خزاعی فرید و خوش سلیقه (۲۰۱۰) EMT^۱ را در آموزش مترجم مورد بررسی قرار می‌دهند. ایشان معتقدند که برنامه موجود متمایل به رشته زبان‌شناسی و ادبیات است و دانشجویان را به خوبی پرورش نمی‌دهد. آن‌ها همچنین توصیه‌هایی را برای ارتقای برنامه موجود ارائه دادند.

خوش سلیقه (۱۳۹۳) نیز معتقد است که سرفصل دروس ترجمه سال‌هاست که ثابت و بدون تغییر باقی مانده است. در واقع بروز نبودن این برنامه موجب شده تا مساله آموزش مترجم در ایران با موفقیت زیادی همراه نباشد؛ بنابراین، به منظور به روزرسانی سرفصل موجود، وی با برخی از اساتید دوره کارشناسی رشته مترجمی مصاحبه حضوری انجام و با استفاده از نظریه داده‌بنیاد به تحلیل داده‌ها پرداخته است. اظهارات این اشخاص حاکی از کاهش، افزایش و یا عدم تغییر برخی دروس بود. برای مثال: برخی از ایشان معتقد به اضافه کردن دروس آشنایی با نرم‌افزارهای کمک‌مترجم و یا کاهش دروس آشنایی با زبان دوم و سوم بودند.

برنامه درسی سایر کشورها

در این تحقیق همچنین برنامه درسی مقطع کارشناسی رشته مترجمی پنج دانشگاه خارجی (شامل: دانشگاه ساری^۲، دانشگاه ایالتی کنت^۳، دانشگاه استون^۴، دانشگاه هریت

1 European Master s in Translation

2 Surrey University

3 Kent State University

4 Aston University

وات^۱ و دانشگاه یورک^۲ مورد بررسی قرار گرفت. طول دوره لیسانس در همه این دانشگاه‌ها چهار سال است. برنامه درسی هر یک از این دانشگاه‌ها به صورت خلاصه در ادامه ذکر شده است:

دانشگاه هریت وات (اسکاتلند)

در دانشگاه هریت وات (۲۰۱۴) رشته مترجمی زبان آلمانی - فرانسه ارائه می‌شود. این دوره شامل چهار سطح است؛ ۱. سطح اول: در این سطح دانشجویان باید دروسی را با موضوعات (ترجمه، کلاس‌های گفتاری / اشاره‌ای، درک شنیداری و نگارش در زبان خارجی)، درس تاریخ مدرن و فرهنگ، درس زبان‌شناسی و دو درس اختیاری دیگر بگذرانند. ۲. سطح دوم: در این سطح دانشجویان باید درس مطالعات زبان که شامل (ترجمه کتبی، ترجمه شفاهی) جامعه و نهادها در اروپای معاصر، زبان‌شناسی و یک درس اختیاری را در طول سال بگذرانند. ۳. سطح سوم: در این سطح دانشجویان دو دوره پنج‌ماهه کاریابی در کشورهای که زبان خارجی مورد نظر در آن‌ها صحبت می‌شود (شامل: فرانسه، آلمان، بلژیک، اتریش، سوئیس، اسپانیا و مکزیک) در دپارتمان‌های ترجمه شفاهی و کتبی دانشگاه می‌گذرانند. ۴. سطح چهارم: دانشجویان در این سطح دروسی را در زبان‌شناسی کاربردی و یکپارچه‌سازی اقتصادی و سیاسی اروپایی و همچنین دروس دیگری شامل: تمرین ترجمه، تمرین گفتار، تئوری ترجمه و مطالعات اروپا می‌گذرانند.

دانشگاه استون (انگلستان)

برنامه درسی دانشگاه استون (۲۰۱۴) شامل یادگیری یک یا دو زبان از زبان‌های فرانسوی، اسپانیایی و یا آلمانی همراه با جنبه‌های نظری و حرفه‌ای ترجمه است. این برنامه به گونه‌ای طراحی شده است تا افراد را برای کار در زمینه ترجمه و سایر مشاغل مرتبط آماده کند. انتظار می‌رود دانشجویان در پایان این دوره به زبان خارجی بسیار مسلط باشند و مهارت بالایی در

ارتباطات بین فرهنگی و ترجمه به دست آورند. تمرکز برنامه درسی این دانشگاه بر زبان، فرهنگ و جامعه اسپانیا، فرانسه و آلمان است. در هر سال تحصیلی، موضوعات مرتبط با ترجمه در برنامه گنجانده می‌شوند. در سال سوم، دانشجویان به‌منظور کاریابی به خارج از کشور فرستاده می‌شوند. در این دوره آن‌ها می‌توانند در کمپانی‌های ترجمه، در دانشگاه و یا به‌عنوان دستیار اساتید مشغول به کار شوند. دانشجویان در سال آخر می‌توانند مهارت‌های ترجمه شفاهی و کتبی خود را در حیطه تخصصی مورد علاقه خود گسترش دهند.

دانشگاه یورک (کانادا)

در کالج گلندون دانشگاه یورک (۲۰۱۴) رشته‌هایی چون مترجمی زبان انگلیسی به فرانسوی، فرانسوی به انگلیسی، انگلیسی به اسپانیایی و اسپانیایی به انگلیسی در مقطع کارشناسی ارائه می‌شود. برنامه درسی این دانشگاه شامل دروسی مانند: اسناد، اصطلاحات، نگارش پیشرفته و فنی و یک دوره کارآموزی اختیاری است. دانشجویان باید بیست درس را در این دوره بگذرانند که ده درس آن اجباری است. این دروس اجباری شامل: دروس مربوط به تقویت زبان دوم، دروس زبان‌شناسی که در ترجمه کاربرد دارند، دروس سبک‌شناسی که دانشجویان را با سبک‌های متفاوت نگارش در زبان مادری و زبان دوم آشنا می‌کنند، کلاس‌های اسناد و اصطلاحات به‌منظور تقویت شیوه‌های تحقیق و سمینار ترجمه عملی است. دروس اختیاری را دانشجویان با مشورت مشاور خود با در نظر گرفتن استعداد و علاقه‌شخصی انتخاب می‌کنند. این برنامه همچنین شامل دروس زیر است: دروس عمومی ترجمه که پایه ترجمه تخصصی (ترجمه اقتصادی، حقوقی و پزشکی) محسوب می‌شوند؛ تکنولوژی ترجمه، بخش‌های آموزشی آنلاین، ترجمه گروهی، آموزش مدیریت پروژه به‌منظور آماده‌سازی دانشجویان برای کار در محیط‌های حرفه‌ای، بخش عملی که برای ورود تدریجی به بازار کار ضروریست و درس ترجمه و ابزارهای بومی‌سازی^۱ (در این درس دانشجویان با ابزارها و محصولات چندرسانه‌ای و نرم‌افزارهایی که ترجمه را تسهیل می‌کنند، آشنا می‌شوند. پیش‌نیاز

این درس گذراندن دو سال اول برنامه است. کارآموزی حرفه‌ای هم درسی انتخابی است که دانشجویان باید چهار هفته (معمولاً در بهار) طی ساعات کاری در کمپانی‌های ترجمه تحت نظارت مترجمان حرفه‌ای کار کنند.

دانشگاه ایالتی کنت (آمریکا)

در دانشگاه ایالتی کنت (۲۰۱۴) رشته‌هایی همچون مترجمی زبان فرانسوی و مترجمی زبان اسپانیایی وجود دارد که دوره لیسانس آن چهار سال است و دانشجویان باید دروس زیر را بگذرانند:

سال اول، ترم اول: زبان انگلیسی (۱) سه واحد، آشنایی با دانشگاه سه واحد، علوم اجتماعی (۱) سه واحد، علوم پایه (۱) سه واحد، علوم انسانی و هنرهای زیبا (۱) سه واحد، سطح متوسط فرانسوی، اسپانیایی (۱) سه واحد. (درمجموع ۱۶ ساعت) ترم دوم: زبان انگلیسی (۲)، علوم اجتماعی (۲)، علوم پایه (۲)، علوم انسانی و هنرهای زیبا (۲)، سطح متوسط فرانسوی، اسپانیایی (۲) (درمجموع ۱۵ ساعت).

سال دوم، ترم اول: سطح ابتدایی (زبان دوم) (۱)، علوم اجتماعی (۳)، علوم پایه (۳)، علوم انسانی و هنرهای زیبا (۳)، نگارش و مکالمه فرانسوی، اسپانیایی (۱) (درمجموع ۱۶-۱۵ ساعت). ترم دوم: جبر، سطح ابتدایی (زبان دوم) (۲) یا موضوع تخصصی، علوم انسانی و هنرهای زیبا (۴)، نگارش و مکالمه فرانسوی، اسپانیایی (۲). (درمجموع ۱۷-۱۶ ساعت).

سال سوم، ترم اول: دانش رایانه (اختیاری)، آواشناسی فرانسوی، اسپانیایی، سطح متوسط (۱) (زبان دوم) یا موضوع تخصصی، تمدن (۱) یا تمدن اسپانیا، شیوه‌های ترجمه، تمرین ترجمه فرانسوی، اسپانیایی. (درمجموع ۱۶ ساعت). ترم دوم: سطح متوسط (۲) (زبان دوم) یا موضوع تخصصی، تمدن (۲) فرانسوی یا اسپانیایی تمدن آمریکای لاتین (سه ساعت)، ادبیات اسپانیایی یا فرانسوی (اختیاری)، نگارش تجاری یا نگارش فنی (به زبان انگلیسی). (درمجموع ۱۵ ساعت).

سال چهارم، ترم اول: نگارش و مکالمه (۱)(زبان دوم) یا موضوع تخصصی، نگارش پیشرفته فرانسوی، اسپانیایی، متون خاص و تجاری فرانسوی، اسپانیایی، موضوع تخصصی، موضوع تخصصی، موضوع تخصصی. (در مجموع ۱۸ ساعت). ترم دوم: تمرین ترجمه پیشرفته فرانسوی، اسپانیایی، مطالعات فرهنگی و زبان خارجی، موضوع تخصصی، موضوع تخصصی، موضوع تخصصی، موضوع تخصصی. (در مجموع ۱۶-۱۸ ساعت). لازم به ذکر است که علوم پایه شامل مباحثی از زیست‌شناسی، زمین‌شناسی و شیمی است و موضوع تخصصی هم شامل دروسی از رشته‌های دیگر است که توسط دانشکده تصویب می‌شود.

دانشگاه ساری (انگلستان)

تمرکز برنامه درسی دانشگاه ساری (۲۰۱۴) بر ترجمه به زبان فرانسوی یا ترجمه به زبان اسپانیایی است. برنامه به گونه‌ای طراحی شده است که بر کار عملی ترجمه تأکید می‌کند و جنبه‌های گوناگون ترجمه شفاهی و کتبی شامل زیرنویس و ترجمه ماشینی را آموزش می‌دهد. در سال اول تمرکز برنامه بر یادگیری مهارت‌های زبانی و فرهنگی در یک محیط حرفه‌ای و بین‌المللی است و دانشجویان با دروسی همچون مقدمه‌ای بر مطالعات ترجمه کتبی و شفاهی، مهارت‌های ترجمه شفاهی و کتبی و ترجمه کاربردی به زبان انگلیسی آشنا می‌شوند. دانشجویان در سال دوم بر مبنای آنچه که در سال اول یاد گرفته‌اند مهارت‌های زبانی خود را بالا می‌برند و درک خود را نسبت به فرهنگ، نظام سیاسی و اقتصادی کشور مقصد افزایش می‌دهند. دانشجویان در این سال همچنین با دروسی مانند آشنایی با ابزارهای کمک مترجم (CAT)^۱، درآمدی بر ترجمه سمعی و بصری (Audiovisual) و ابزارهای سنجش کیفیت ترجمه آشنا می‌شوند. دانشجویان معمولاً سال سوم خود را در یک کشور خارجی یعنی کشور زبان مقصد می‌گذرانند و بدین گونه از نزدیک با فرهنگ و محیط بومی آن زبان آشنا می‌شوند. مدت این دوره ۴۶ هفته است. این دانشگاه افراد را برای این دوره به مؤسسات و شرکت‌های بین‌المللی مانند شرکت اروپایی مزدا موتور، گروه هتل‌های هیلتون، یورو اسپرت و غیره می‌فرستد. در صورتی که افراد بخواهند این دوره را در

1 Computer-Assisted Translation(CAT)

دانشگاه‌ها بگذرانند نیز این امکان برای آن‌ها وجود دارد که به دانشگاه‌های دیگری در پاریس فرستاده شوند. به این دوره، کارآموزی یا کاریابی (Placement) می‌گویند. در سال آخر افراد موضوعی را انتخاب می‌کنند و پایان‌نامه‌ای به زبان مقصد می‌نویسند. این موضوع می‌تواند در حیطه هنر، زبان‌شناسی اجتماعی و ارتباطات حرفه‌ای باشد. در این سال همچنین دروسی مانند: مفاهیم انتقادی و تئوری‌های ترجمه، ترجمه شفاهی، ترجمه کاربردی (سطح پیشرفته)، ترجمه متون تبلیغاتی به دانشجویان ارائه می‌شود.

۳. روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کیفی است. به منظور جمع‌آوری داده‌ها از روش مصاحبه استفاده شده است. برای انجام مصاحبه افرادی از فعالان بازار ترجمه و کسانی که به گونه‌ای با ترجمه در ارتباط هستند انتخاب شدند. در این تحقیق از نمونه‌ای هدفمند^۱ (لانبرگ و اربی، ۲۰۰۸، ص ۱۷۵) شامل شش گروه از فعالان بازار ترجمه استفاده شد. این شش گروه شامل: مدیران شش دارالترجمه رسمی، کارمندان شعبه بین‌الملل (ارزی) شش بانک، ناشران سه انتشاراتی فعال، سه آژانس مسافرتی، پنج نفر از اعضای هیئت علمی رشته مطالعات ترجمه سه دانشگاه دولتی و یک دانشگاه غیرانتفاعی در ایران و حدود چهل نفر از دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد این رشته به‌عنوان نمونه‌ای از فعالان حوزه ترجمه در ایران استفاده شد. به منظور مصاحبه با دانشجویان از مصاحبه گروهی^۲ استفاده شد. داده‌ها از پایتخت و دو مرکز استان (شهرهای مشهد و کرمان) جمع‌آوری شدند. در تحلیل داده‌ها نیز از نظریه داده بنیاد^۳ (دورنیه، ۲۰۰۷، ص ۲۵۷) استفاده شده است.

۴. نیازهای بازار ترجمه از دیدگاه فعالان این حوزه

۴،۱. دفاتر رسمی ترجمه

اکثر متونی که مشتریان به دارالترجمه‌های رسمی می‌آورند شامل مدارک و اسناد رسمی است. البته دارالترجمه‌ها گاهی در کنار اسناد رسمی ترجمه نامه‌های اداری و مقالات علمی را

1 Purposive Sampling

2 Focus Group

3 Grounded Theory

نیز قبول می‌کنند. برخی دارالترجمه‌ها ترجمه متون متفرقه مثل متونی را که استادان به‌عنوان تکلیف درسی به دانشجویان داده را نیز قبول می‌کنند. از آنجاکه این مؤسسات دستمزد بالایی مطالبه می‌کنند، دانشجویان ترجیح می‌دهند متون خود را به مترجمان غیررسمی و آماتور بدهند.

در دارالترجمه دو دسته مترجم کار می‌کنند: یک دسته به اصطلاح مترجم «فرم‌زن» هستند که اطلاعات لازم را در فرم‌های معینی وارد می‌کنند. در این موارد لازم نیست مترجم خلایقیت، سواد و یا دانش بالایی داشته باشد. دسته دوم مترجمانی هستند که متونی را ترجمه می‌کنند که یا فرم مشخصی دارد اما ترجمه آن با تغییرات زیادی همراه است و یا اینکه اساساً فرم معینی ندارد، مثل نامه‌های اداری. دسته دوم مترجمانی هستند که انتظار می‌رود دانش بالایی کم‌وبیش در سطح مترجم رسمی داشته باشند. این دسته از مترجمان کار را برای مترجم رسمی آماده می‌کنند و مترجم رسمی پس از یک بررسی اولیه ترجمه را امضا می‌کند.

دارالترجمه‌ها به دلیل کمبود وقت و هزینه نمی‌توانند تک‌تک ترجمه‌های مترجمان را ویرایش کنند، به همین سبب ترجیح می‌دهند فردی را استخدام کنند که به ترجمه‌اش اعتماد کامل داشته باشند؛ بنابراین زمانی که فردی که داوطلب کار است به آن‌ها مراجعه می‌کند از وی رزومه کاری طلب می‌کنند و متنی را به‌عنوان نمونه به او می‌دهند تا ترجمه کند تا سطح مهارت او را بسنجند. زمانی که فرد در دارالترجمه استخدام می‌شود، یک دوره کارآموزی به مدت دو هفته تا یک ماه برای او می‌گذارند و در این دوره او را با تمامی فرمت‌ها و روال کار در دارالترجمه آشنا می‌کنند. بدیهی است هرچه توانایی فرد بالاتر باشد به دوره کارآموزی کوتاه‌تری نیاز دارد.

یکی از ضعف‌هایی که دانشجویان هنگام مراجعه به دارالترجمه‌ها دارند و به سبب آن مجبور می‌شوند دوره کارآموزی طولانی‌تری بگذرانند، عدم تسلط به کار با رایانه است. اکثر دانشجویان به کار با نرم‌افزارهای مختلف، چگونگی جستجوی معنی کلمات و اصطلاحات در اینترنت، تایپ و دیگر موارد آشنایی لازم را ندارند؛ اما دارالترجمه‌ها انتظار دارند که فرد با این

موارد آشنایی کامل داشته باشد و به‌خصوص بتواند حین عمل ترجمه با سرعت بالایی تایپ کند.

یکی دیگر از نقاط ضعف دانشجویان، عدم آشنایی با فرهنگ کشورهای بیگانه است که این ناآشنایی گاه موجب می‌شود تا آن‌ها در ترجمه متونی (مثلاً متونی که دانشگاه‌ها و دادگاه‌ها صادر می‌کنند)، با مشکل روبرو شوند. برخی مدیران دارالترجمه معتقدند فارغ‌التحصیلان رشته مترجمی در درک متون حقوقی فارسی هم مشکل دارند. به اعتقاد آن‌ها این افراد بسیاری از مفاهیم حقوقی را که اصطلاحاتی عربی هستند نمی‌دانند و به‌طورکلی در تفسیر نامه‌های اداری ضعف دارند. آن‌ها همچنین معتقدند فارغ‌التحصیلان ترجمه با مبانی علوم آشنایی چندانی ندارند در نتیجه در درک متون تخصصی علوم مثل متون تخصصی رشته‌های پزشکی، مهندسی، الهیات و غیره با مشکل روبرو هستند.

اکثر متونی که مشتریان به دارالترجمه‌ها می‌آورند متون فارسی است که قرار است به انگلیسی ترجمه شود. فارغ‌التحصیلان ترجمه در دانشگاه بیشتر در زمینه ترجمه به زبان فارسی تمرین می‌کنند و نه بر عکس؛ بنابراین طبیعی است که در این قسمت ضعیف باشند. البته دانشجویان در نگارش به زبان مادری خود هم ضعف دارند و معمولاً سطح نگارش فارسی آن‌ها غیر حرفه‌ای است.

زمان و سرعت، دو مساله مهم در دارالترجمه‌ها هستند. مشتریان اکثراً متن خود را در مدت زمان مشخصی می‌خواهند و بیش‌تر از آن زمان نمی‌توانند صبر کنند؛ بنابراین مترجمان باید به‌گونه‌ای مسلط باشند که بتوانند در زمان کوتاهی کار ترجمه را انجام دهند.

برخی از دارالترجمه‌ها ترجیح می‌دهند افرادی را که فارغ‌التحصیل رشته مترجمی زبان انگلیسی هستند استخدام نکنند چون این افراد با توجه به مدرکی که دارند تصور می‌کنند نیاز به دوره طولانی کارآموزی نیست و خودشان مستقلاً می‌توانند متنی را ترجمه کنند. این فکر که دانشجوی می‌تواند متنی را مستقلاً ترجمه کند شاید از اینجا ناشی می‌شود که برای دانشجوی در طول دوران تحصیل فرصتی پیش نمی‌آید که استاد یا مترجمی حرفه‌ای کارش را ارزیابی کند و اشکالاتش را به او گوشزد کند. در نتیجه دانشجوی دچار این توهم می‌شود که چون نمره خوبی

گرفته پس لابد ترجمه‌اش خوب است. این دسته از فارغ‌التحصیلان نسبت به آموزش و کارآموزی تحمل کمی دارند؛ حال آنکه فردی که آموزش رسمی مترجمی ندیده علاقه بیشتری برای یادگیری از خود نشان می‌دهد. در ادامه چکیده‌ای از مهارت‌های لازم از دید دارالترجمه‌ها در شکل شماره یک قابل مشاهده است.

شکل ۱. مهارت‌های لازم از دید دارالترجمه‌ها

۲،۴ دانشجویان

در تحلیل برنامه درسی از دید دانشجویان (شکل ۲)، آن‌ها می‌گویند که دروسی مانند گفت و شنود، ترجمه شفاهی، ترجمه نوار و فیلم، و ترجمه متون ادبی و مطبوعاتی را دوست دارند. آن‌ها بر این باورند که دروس عملی ترجمه خیلی جذاب‌تر و کاربردی‌تر است. دانشجویان از اینکه با گذراندن درسی مانند ترجمه متون مطبوعاتی قادر به ترجمه اخبار روز و شبکه‌های خبری می‌شوند نیز لذت می‌برند.

اکثر دانشجویان دروس آواشناسی و کلیات زبان‌شناسی را دوست ندارند. آن‌ها بر این باورند که این دروس مربوط به گرایش زبان‌شناسی است و در ترجمه کارایی زیادی ندارد. البته برخی از آن‌ها اذعان دارند که آواشناسی بیش‌تر به درد ترجمه شفاهی می‌خورد. البته برخی از دانشجویان معتقدند که برخی از مباحث کلیات زبان‌شناسی مانند واژه‌شناسی در ترجمه، به‌خصوص ترجمه لغات تخصصی کاربرد زیادی دارد اما پرداختن به این درس در قالب دو درس دو واحدی زیاد است و گذراندن یکی از آن‌ها کافی است. از دید ایشان، درسی مانند آزمون‌سازی هم بیش‌تر مربوط به گرایش آموزش زبان است و دردی از ترجمه دوا نمی‌کند. همچنین اکثر دانشجویان معتقدند که محتوای درس درآمدی بر ادبیات که در قالب دو درس دو واحدی ارائه می‌شود، کارایی زیادی برای آن‌ها ندارد. از دید آن‌ها بهتر بود این درس با درسی عوض شود که در آن ترجمه فارسی رمان‌های نویسندگان بزرگ جهان با اصل آن‌ها مقایسه شود.

برخی از دانشجویان دروس سال‌های سوم و چهارم را بیش‌تر کاربردی می‌دانند زیرا تخصصی‌تر هستند و این فرصت را به آن‌ها می‌دهد تا ترجمه را به‌صورت عملی تجربه کنند. درس ترجمه مکاتبات و اسناد را درسی جذاب می‌دانند که آن‌ها را برای بازار کار آینده آماده می‌کند. از دید این دانشجویان، تخصیص دو واحد به درس مهمی همچون ترجمه ادبی، جوابگوی نیاز آن‌ها به یادگیری این مهارت نیست. ایشان معتقدند که ترجمه انفرادی هیچ فرقی با ترجمه‌های عملی ترم‌های ماقبل آن ندارد به‌خصوص اینکه برای این درس کلاس حضوری در نظر گرفته نمی‌شود و عملاً در پایان ترم هیچ پیشرفتی حاصل نمی‌شود. همچنین به گفته آن‌ها هرگز با گذراندن شش واحد درس ترجمه شفاهی نمی‌توان مترجم شفاهی شد و گنجاندن این درس در برنامه فقط باعث می‌شود وقت و تمرکز کم‌تری صرف سایر دروس مهم‌تر شود. ترجمه شفاهی، توانایی و مهارت‌های گوناگونی لازم دارد و باید از ترجمه کتبی جدا شود.

از دید ایشان، یکی دیگر از نقاط ضعف این برنامه، عدم توجه به تمرین ترجمه از زبان فارسی به انگلیسی است. آن‌ها معتقدند که اکثر قریب به اتفاق ایشان در این نوع ترجمه ضعف

دارند. عده‌ای از دانشجویان معتقدند که باید یک دوره کارآموزی در دارالترجمه‌ها برای آن‌ها در نظر گرفته شود تا از نزدیک با شرایط عملی ترجمه آشنا شوند. به نظر آن‌ها، تئوری‌های ترجمه باید همراه با عمل ترجمه تدریس شود تا با کاربرد این تئوری‌ها در عمل آشنا شوند.

اکثر دانشجویان بر این باورند که در برخی مهارت‌های زبانی مانند: گرامر و مکالمه ضعیف هستند و علت این ضعف تمرکز و تأکید کم برنامه درسی بر این مهارت‌ها است، بهتر است دو سال اول به تقویت مهارت‌های زبانی پرداخته شود و دو سال آخر، دروس تخصصی ترجمه ارائه شوند. دانشجویان یکی از مشکلات را ناشی از مدت زمان کوتاه هر ترم می‌دانند که اکثراً هم با چند روز تعطیل همراه است و تا آن‌ها با اصول یک درس آشنا می‌شوند ترم به پایان می‌رسد و زمانی برای تمرین و تکرار آن درس باقی نمی‌ماند.

شکل ۲. تحلیل برنامه درسی از دید دانشجویان

یکی دیگر از مشکلات این است که محتوای دروس ترجمه مطبوعاتی، سیاسی و اقتصادی خیلی به هم شبیه است و این دروس باید زیرمجموعه یک درس باشند. به عقیده ایشان، یکی از دروسی که جایز در برنامه درسی خالی است، آشنایی با رایانه و نرم افزارهای ترجمه است که در دنیای تکنولوژی امروز اهمیت بالایی دارد. آن‌ها به این مساله اذعان دارند که در مهارت‌هایی چون تایپ بسیار ضعف دارند. اکثر آن‌ها معتقدند که تقسیم دروس به انواع ادبی، سیاسی، اقتصادی و غیره اشتباه است و کافی است ترجمه را خوب یاد بگیرند، آنگاه از عهده ترجمه هر متنی برمی‌آیند. به نظر ایشان تا فرد نویسنده خوبی نباشد مترجم خوبی هم نمی‌شود و برای اینکه نویسنده خوبی بودن باید خواننده خوبی باشد. بدین ترتیب باید در دانشگاه مهارت مطالعه در دانشجویان تقویت شود.

یکی دیگر از مشکلات از دید دانشجویان ترجمه نحوه پذیرش دانشجویان در دوره کارشناسی است. دانشجویان با پاسخ دادن به سؤالات دروس عمومی در رشته مترجمی پذیرفته می‌شوند، و لذا افرادی با سطح سواد زبانی متفاوت در یک کلاس حضور پیدا می‌کنند. از آنجاکه ترجمه کردن مستلزم توانایی نوشتن است و نوشتن بیشتر به استعداد افراد بستگی دارد و از جنس هنر است لازم است کنکور کمی تخصصی‌تر شود تا بتواند توانایی‌های زبانی افراد را بهتر ارزیابی کند.

۳,۴ آژانس‌های مسافرتی

لازمه کار کردن به‌عنوان راهنمای تور در آژانس‌های مسافرتی، داشتن کارت راهنمای تور است. این کارت را سازمان میراث فرهنگی و گردشگری بعد از گذراندن یک دوره آموزشی به افراد می‌دهد. این دوره آموزشی که شش ماه است شامل آموزش‌هایی مانند: زبان، تاریخ، جغرافیای ایرانگردی و جهانگردی، ایران‌شناسی، روحیات ملل، موزه‌شناسی، آشنایی با آثار باستانی و مکان‌های گردشگری و غیره است. برای ورود به این دوره یک امتحان زبان از متقاضیان می‌گیرند. در صورتی مجوز ورود به این دوره به آن‌ها داده می‌شود که یک دانش پایه‌ای از زبان انگلیسی داشته باشند.

در این دوره تأکید زیادی بر زبان انگلیسی نیست، زیرا افراد را با این پیش فرض قبول می‌کنند که تا حدی با زبان آشنایی دارند. راهنمایان تور اکثراً زبان انگلیسی را در مؤسسات زبان می‌آموزند، البته برخی از آن‌ها هم فارغ‌التحصیل یکی از گرایش‌های رشته زبان انگلیسی،

اغلب گرایش مترجمی، هستند. البته راهنمای تور نیاز به اصطلاحات تخصصی علمی ندارد چون با افراد عادی سروکار دارد و فقط باید با اصطلاحات تخصصی تاریخی و گردشگری آشنایی داشته باشد. مدیران آژانس‌های مسافرتی می‌گویند که برای آن‌ها اهمیتی ندارد که راهنمای تور، فارغ‌التحصیل رشته زبان انگلیسی باشد یا زبان را در جای دیگری یاد گرفته باشد، همین که تسلط داشته باشد، برای آن‌ها کفایت می‌کند. البته از دید آن‌ها، صرف تسلط به زبان انگلیسی برای راهنمای تور بودن کافی نیست. راهنمای تور باید تجربه، اطلاعات عمومی بالا، روابط عمومی خوب، توانایی مدیریت، صبر و حوصله و ظاهری مناسب داشته باشد. راهنمایان تور معتقدند که روی این شغل به‌عنوان شغل دائم نمی‌توان حساب کرد زیرا از یک طرف ایران سیاست معینی برای جذب توریست ندارد و از طرف دیگر به دلیل گرانی ارز، تحریم و سایر مسائل سیاسی، از تعداد توریست‌هایی که از ایران بازدید می‌کنند بسیار کاسته شده است. در شکل شماره ۳ برخی از مهارت‌های لازم از دید این آژانس‌ها قابل مشاهده است.

شکل ۳. مهارت‌های لازم برای راهنمایان تور از دید آژانس‌های مسافرتی

۴.۴ بانک‌ها

بانک‌ها معمولاً شعبه‌ای به نام شعبه بین‌الملل یا ارزی دارند که عمده وظایف آن‌ها به این قرار است: رسیدگی و نظارت بر امور جاری شعب و واحدهای ارزی داخل و خارج از کشور،

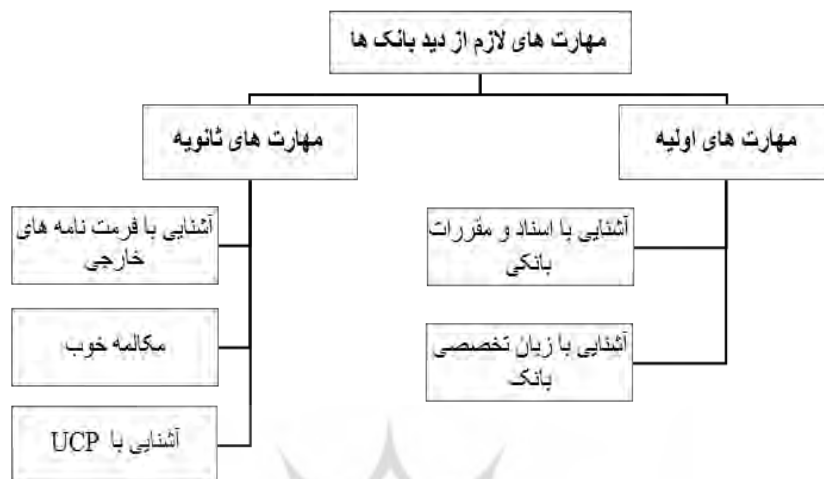
نظارت بر عملکرد و صورت‌های مالی شعب خارج از کشور، مدیریت منابع ارزی تخصیص شده و استفاده از آن جهت ارائه تسهیلات ارزی در قالب منابع ارزی. در این شعب معمولاً فارغ‌التحصیلان رشته‌هایی مثل کامپیوتر، حسابداری، مدیریت، اقتصاد، حقوق و زبان انگلیسی را استخدام می‌کنند. البته ترجیح می‌دهند که بیش‌تر از بین فارغ‌التحصیلان رشته زبان انگلیسی استخدام کنند چون به علت روابطی که با بانک‌های خارج از کشور دارند، نیازمند افرادی هستند که به زبان انگلیسی مسلط باشند.

در اسناد و مقررات بانکی، اعتبارنامه و گشایش اعتبار، مکاتبات بین‌المللی، گرفتن یا فرستادن حواله، تبلیغات سایت‌های اینترنتی و امور قراردادهای نیاز به زبان انگلیسی وجود دارد. فردی که برای کار به این شعبه می‌آید حتماً باید دوره آموزشی ببیند و گرنه با اصطلاحات تخصصی بانکداری آشنایی ندارد. از دید بانک، این کارمندان نیازمند مهارت‌های زیادی هستند (شکل ۴) مثلاً فرد باید به اسناد و مقررات بانکی، زبان تخصصی بانک، اصطلاحات تخصصی رشته اقتصاد و مجموعه قوانین بین‌المللی بانکی (UCP) که کتابی به زبان انگلیسی است، مسلط باشد. بانک‌ها معمولاً مشتریانی خارجی دارند که این افراد باید توانایی مکالمه با آن‌ها را داشته باشند.

افرادی که تسلط بیش‌تری دارند، در عقد قراردادهای کمک می‌کنند. این افراد باید توانایی گفتاری و نوشتاری خوبی داشته باشند زیرا کوچک‌ترین اشتباهی منجر به ضرر مالی جبران‌ناپذیری می‌شود. در گشایش اعتبار گاهی چندین اصلاحیه وجود دارد که اینجا هم فرد نیاز به تسلط بالایی دارد. یکی دیگر از جاهایی که نیازمند آشنایی با زبان انگلیسی است، در ترجمه نامه‌های خارجی است، البته لازم به ذکر است که این نامه‌ها دامنه لغاتشان محدود است. سایر متون رایج بانکی فرمت ثابت و کلیشه‌ای دارند و دانش زبانی خاصی نمی‌خواهند. کافی است فرد یک بار این متون را ببیند، آنگاه به راحتی از پس ترجمه آن‌ها برمی‌آید.

برخی بانک‌ها مانند بانک ملی در گذشته قبل از تحریم، در کشورهای انگلیس و آمریکا شعبه داشتند. این بانک‌ها حتی کارمندان را به مدت شش ماه برای کارآموزی به این کشورها می‌فرستادند؛ اما امروزه به دلیل تحریم کارمندان را برای یک دوره یک ماهه به کشورهایی چون امارات می‌فرستند تا با بانک‌های کشورهای خارجی تبادل اطلاعات کنند و با سیستم و خدماتشان آشنا شوند.

شکل ۴. مهارت‌های لازم برای کارمندان شعبه بین‌الملل از دید بانک‌ها

۵.۴ اساتید دانشگاه

معمولاً در دانشگاه‌ها مسئولیت تدریس دروس تخصصی ترجمه را به مدرسانی می‌دهند که رشته تحصیلی آن‌ها مترجمی زبان انگلیسی است. این مدرسان یکی از مشکلات موجود در نظام آموزشی را برنامه درسی حاضر می‌دانند. از دید ایشان، برنامه درسی حاضر نقاط قوت، ضعف و همچنین کاستی‌هایی دارد (شکل ۵). به عقیده آن‌ها، دانشجویان معمولاً به خاطر دلایلی مانند مدرک‌گرایی، باورهای غلط خانواده‌ها، پایه ضعیف علمی، در نظر نگرفتن استعداد و توانایی خود، نحوه نادرست پذیرش دانشگاه‌ها وارد دانشگاه می‌شوند؛ مسائلی از این قبیل باعث می‌شود که دانشجویان با شناخت و انگیزه کافی این رشته را انتخاب نکنند. البته در این میان افرادی نیز با علاقه و انگیزه وارد این رشته می‌شوند، اما متأسفانه بعد از ورود به دانشگاه، هنگام مواجهه با برنامه درسی موجود کاملاً سرخورده می‌شوند و حس می‌کنند که این برنامه جوابگوی نیازهای آنان نیست و با انتظارات آن‌ها فاصله دارد.

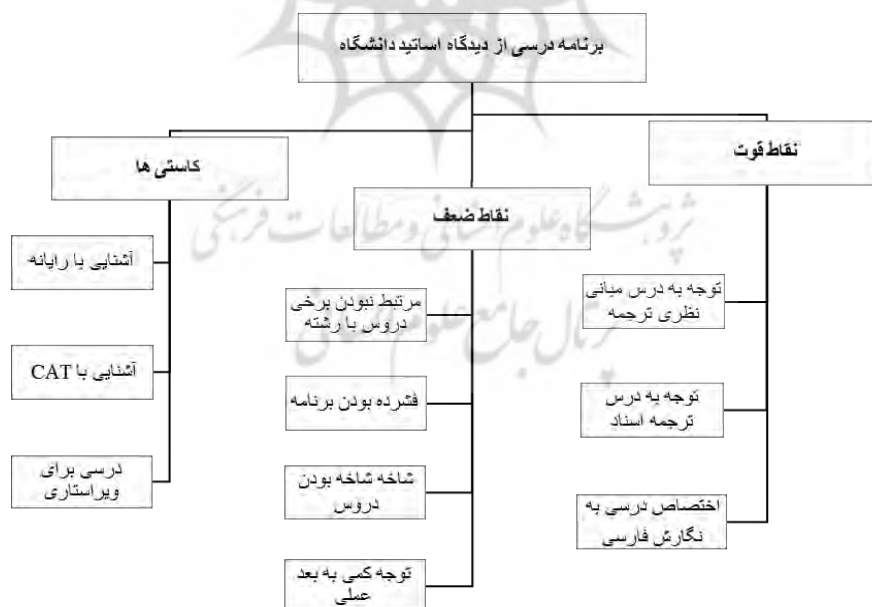
اساتید می‌گویند: دانشجویان اغلب به دروسی مانند: آواشناسی، کلیات زبان‌شناسی، درآمدی بر ادبیات و بررسی آثار ترجمه شده اسلامی علاقه‌ای ندارند و بر این باورند که این دروس ربط چندانی به رشته ترجمه ندارد و به درد آن‌ها نمی‌خورد، ولی دروسی مانند: ترجمه نوار و فیلم، ترجمه شفاهی، ترجمه متون ادبی و مطبوعاتی را با علاقه زیادی دنبال می‌کنند.

اساتید رشته ترجمه معتقدند که درسی مثل ترجمه شفاهی باید کلاً از ترجمه مکتوب جدا شود زیرا ترجمه مکتوب و شفاهی دو رشته کاملاً مجزا با مقتضیات و مهارت‌های خاص خود هستند که در برنامه فعلی با هم ترکیب شده‌اند و دانشجویان هیچ‌گاه با گذراندن شش واحد ترجمه شفاهی نمی‌توانند به‌عنوان مترجم شفاهی مشغول به کار شوند. از دید ایشان، درسی مانند ترجمه ادبی برای دانشجویان ضروری است و در دو واحد طی شانزده جلسه نمی‌توان این درس را به‌خوبی تدریس کرد.

از نظر این اساتید، به دروسی همچون بررسی آثار ترجمه شده اسلامی، ترجمه انفرادی و پیشرفته هرکدام دو واحد اختصاص داده شود، کافی است و بیش از این میزان به آن‌ها پرداختن، باعث می‌شود تا وقت و انرژی کم‌تری صرف دروس مهم‌تر شود.

برخی از اساتید معتقدند که ترجمه سیاسی و اقتصادی به‌گونه‌ای زیرمجموعه ترجمه مطبوعاتی‌اند و دانشجویان در این دروس با مبحث جدیدی آشنا نمی‌شوند. ایشان، یکی دیگر از مشکلات برنامه فعلی را در تمرکز بر تک سویگی ترجمه از زبان انگلیسی به فارسی می‌دانند، درحالی‌که بازار بیش‌تر نیازمند ترجمه از زبان فارسی به انگلیسی است.

شکل ۵. تحلیل برنامه درسی از دید اساتید دانشگاه

از نظر ایشان، ترجمه متون ساده و پیشرفته نیز با یکدیگر همپوشانی دارند، زیرا اصلاً تعریفی برای سادگی و پیشرفته بودن نوع متن نشده است. برخی از اساتید معتقدند که همه دروس فعلی مفیدند اما مساله این است که دروس مهم‌تری وجود دارد که جای آن‌ها در برنامه خالی است و باید با کم‌تر کردن برخی از دروس تکراری برنامه را تعدیل کنیم تا جا برای دروس مهم‌تر باز شود. برای مثال اختصاص چهار واحد به درس کلیات زبان‌شناسی زیاد است و دروسی مانند روش تدریس زبان انگلیسی و آزمون‌سازی هم به رشته ترجمه مرتبط نیستند. از دید این اساتید، باید دانشجویان قبل از ورود به دوره کارشناسی زبان را به‌خوبی بلد باشند و در دانشگاه فقط دروس تخصصی ترجمه را بخوانند. این باعث می‌شود که بخش اعظم وقت دانشجویان صرف یادگیری مهارت‌های زبانی نشود. در واقع، فرآیند ورود دانشجویان به دانشگاه مشکل دارد. داوطلبان با پاسخ دادن به سؤالات عمومی به‌راحتی رشته مترجمی قبول می‌شوند که این مساله باعث می‌شود افراد پایه زبانی ضعیفی در دانشگاه داشته باشند. به همین علت دو سال اول دوره کارشناسی معمولاً به تقویت مهارت‌های پایه‌ای زبان می‌گذرد؛ بنابراین، نحوه پذیرش دانشجویان، کنکور و ضرایب دروس نیز باید اصلاح شود. نیازهای بازار ترجمه شامل: دارالترجمه‌ها، وزارت خارجه، انتشاراتی‌ها، مطبوعات، سینما و سایر موارد است. دانشجویان باید در دانشگاه با این حوزه‌های متفاوت آشنا شوند. دروسی هستند که جای آن‌ها در این برنامه خالی است. برای مثال دانشجویان با فن‌آوری روز که شامل ترجمه ماشینی، آشنایی با ابزارهای کمک مترجم، کار با رایانه، پیکره‌های زبانی، نرم‌افزارهای ترجمه و دیگر موارد است آشنایی ندارند. این مساله در دنیای تکنولوژی امروز نقص بزرگی در سیستم آموزشی محسوب می‌شود.

از دید ایشان، یک درس با عنوان ویراستاری نیز باید اضافه شود زیرا یادگیری این مهارت اهمیت بالایی برای دانشجویان دارد. این اساتید معتقدند که نیازها نسبت به گذشته تغییر کرده پس برنامه هم باید تغییر کند. باید از این حالت کلیت درآید و روی حوزه‌های خاصی متمرکز بشود؛ به عبارت دیگر این برنامه مدرک‌گرا است و به درد بازار کار نمی‌خورد.

۶,۴ ناشران

مساله رابطه میان مترجم، بخصوص مترجم تازه‌کار، و ناشر در ایران مساله‌ای نیازمند بررسی گسترده است. با توجه به اینکه ایران تابع قانون کپی‌رایت نیست هر فرد می‌تواند هر کتابی را ترجمه کند و هر ناشری هم می‌تواند هر ترجمه‌ای را چاپ کند. این مطلب باعث شده که هرکس به‌ویژه فارغ‌التحصیلان رشته ترجمه علاقه‌مند به ترجمه حرفه‌ای اعم از ترجمه ادبی و غیر ادبی باشند. این مساله از دیرباز در فضای فرهنگی و انتشاراتی ایران بسیار بارز بوده و به سوء تفاهمات بسیاری میان مترجم و ناشر انجامیده و حاصل آن روابط نادرست اقتصادی میان ناشر و مترجم و انبوهی ترجمه بی‌کیفیت است. حقیقت این است که بسیاری از کسانی که مایل‌اند ترجمه‌هایشان را چاپ کنند تصور درستی از ترجمه حرفه‌ای ندارند. این‌ها در طول دوره تحصیل مطالبی را ترجمه کرده‌اند و خود را در حد مترجم حرفه‌ای می‌دانند و سراغ ترجمه کتاب می‌روند و در بسیاری از موارد با کمک مالی به ناشر و تنظیم قراردادهای غیرمنصفانه کتاب خود را به دست ناشر می‌سپارند. ترجمه کتاب و نشر آن در سطح حرفه‌ای کار بسیار دشواری است که پس از سال‌ها مهارت و تجربه حاصل می‌شود. اگرچه در بین فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های ترجمه استثنائاتی هستند اما این فارغ‌التحصیلان نوعاً قادر نیستند پس از فراغت از تحصیل کتابی را بخصوص در زمینه ادبیات در سطح حرفه‌ای و استاندارد ترجمه کنند.

اکثر اوقات مترجمان خود کتابی را انتخاب می‌کنند و بعد از ترجمه آن را برای چاپ به ناشر می‌دهند. ناشر ترجمه را ارزیابی می‌کند و اگر آن را مناسب تشخیص داد چاپ می‌کند. ولی معمولاً ناشران وقت و امکانات لازم را ندارند که تک تک ترجمه‌ها را بخوانند و اصلاح کنند و اصلاً این کار را در حیطه وظایف خود نمی‌دانند، به همین علت ترجیح می‌دهند کار ترجمه را از مترجمان زبده‌ای قبول کنند که نسبت به ترجمه آن‌ها اطمینان کامل داشته باشند. در این حالت تنها کاری که ناشر انجام می‌دهد، ویراستاری است؛ اما اگر قرار باشد کار هر مترجمی را قبول کنند، بهترین ویرایش فارسی هم کاری از پیش نمی‌برد و ترجمه معیوب را اصلاح نمی‌کند. در شکل ۶ به خلاصه‌ای از مهارت‌های لازم مترجم از دید ناشران اشاره شده است.

به عقیده ناشران، مترجمانی که از دانشگاه‌ها فارغ‌التحصیل می‌شوند نوعاً در نوشتن به زبان مادری خود ضعیف‌اند. آن‌ها این ضعف را به نحوه آموزش ترجمه در دانشگاه‌ها مربوط می‌دانند. ناشری می‌گفت چرا دانشگاه‌ها از وجود مترجمان خبره برای آموزش ترجمه استفاده نمی‌کنند. به اعتقاد این ناشر بسیاری از ترجمه‌هایی که دانشجویان جهت چاپ به انتشارات می‌دهند از سطح حرفه‌ای مورد نیاز بازار بسیار فاصله دارد. اگر آموزش توسط مترجمان حرفه‌ای صورت بگیرد این فاصله از بین می‌رود و مترجمان با تعریفی دیگر از روش ترجمه آشنا می‌شوند که در واقع بیانگر سطح مورد نیاز بازار حرفه‌ای است.

به عقیده برخی ناشران، دانشجویان تعداد زیادی از دروس خود را به صورت تکلیف می‌گذرانند ولی اگر امکان داشت که دانشجوی حق انتخاب داشته باشد می‌توانست دروسی را که خود تشخیص می‌داد برای آینده کارش لازم است انتخاب کرده و با علاقه بیشتر بخواند. از نظر این افراد، ترجمه نوعی هنر است که نیازمند ذوق و قریحه است و در واقع مترجمان باید قدرت نویسندگی داشته باشند. آن‌ها معتقدند دانشجویان باید رمان‌های معروف و متون کهن را نیز بخوانند. این مساله باعث می‌شود که ذهنی سرشار از کلمات داشته باشند و در هنگام ترجمه کلمه و تعبیر کم نیاورند.

شکل ۶. مهارت‌های لازم مترجمان از دید ناشران

از دید ایشان، مشکل نظام آموزشی این است که این نظام بر واحد مبتنی است. دانشجو دو واحد درس ترجمه ادبی انتخاب می‌کند اما بی آنکه مهارت را بیاموزد درس تمام می‌شود. درس وقتی تمام می‌شود که مهارت آموخته شود و این فقط در کارگاه‌های ترجمه ممکن است. اینان کارگاه را بر کلاس ترجیح می‌دهند و می‌گویند مهارت‌هایی مثل ترجمه را فقط در کارگاه می‌توان آموخت و نه در کلاس درس. از نظر اینان مهارت ترجمه را باید کسانی تدریس کنند که خود اهل ترجمه هستند و نه کسانی که خودشان تجربه ترجمه کردن ندارند و فقط اصول و مبانی نظری را می‌دانند.

به عقیده ناشران، دانشجوی ترجمه باید با نویسندگان و بازار نشر در خارج از کشور آشنایی داشته باشد. این آشنایی به او کمک می‌کند تا بهترین و مناسب‌ترین کتاب را برای ترجمه انتخاب کند. دانشجویان ترجمه با فضای فرهنگی کشور اکثراً بیگانه‌اند. نه خبر دارند که چه کتاب‌هایی چاپ شده، نه مترجمان را می‌شناسند و نه مجلات فرهنگی و ادبی را می‌خوانند؛ و در نتیجه نمی‌دانند که انتظارات حرفه‌ای از مترجم در چه سطحی است. از این گذشته، هر فارغ‌التحصیل ترجمه باید جدا از دانش علمی کلی به یک رشته خاص علاقه داشته باشد و بیشتر در همان رشته ترجمه کند. برای مثال ترجمه کتابی درباره فلسفه بدون داشتن اطلاعات زمینه درباره فلسفه کار بسیار اشتباهی است.

۵. بحث

با توجه به گفته‌های افراد شرکت کننده در مصاحبه و مقایسه برنامه موجود با برخی از دانشگاه‌های خارجی درمیابیم که دانشجویان باید در دوره تحصیل خود در دانشگاه با انواع سند، مدرک و متون حقوقی در زبان فارسی و معادل مناسب آن‌ها در زبان انگلیسی آشنا شوند. این متون شامل اسناد مختلف مانند: شناسنامه، کارت ملی، سند ازدواج و طلاق، مدارک تحصیلی و ریز نمرات، گواهینامه رانندگی و غیره است. دانشجویان دوره کارشناسی طی چهار واحد درسی با ترجمه مکاتبات و اسناد آشنا می‌شوند. معمولاً این درس در ترم‌های آخر ارائه می‌شود. در اکثر دانشگاه‌های کشور کتاب پیام نور به آن‌ها تدریس می‌شود. مدرسان معمولاً دانشجویان را در

ترجمه مکاتبات و اسناد (۱) با ترجمه اسنادی مانند شناسنامه، کارت ملی، مدارک تحصیلی، سند ازدواج و طلاق، و سپس در ترجمه مکاتبات و اسناد (۲) با ترجمه اسناد پیچیده تر مانند اجاره نامه، اساسنامه شرکتها و غیره آشنا می کنند.

با این وجود، زمانی که دانشجویان به دارالترجمه ها برای کار رجوع می کنند، متوجه می شوند دانش و تسلط کافی برای ترجمه متون حقوقی را که بخش اعظم متون درخواستی مشتریان را تشکیل می دهد، ندارند. شاید به این علت که در طول یک ترم کوتاه و طی چند جلسه که معمولاً هم با تعطیلات نوروز و یا دیگر تعطیلات رسمی کشور همراه است، نمی توان درسی این چنین دشوار و حجیم را به دانشجویان آن گونه که بتوانند نیازهای بازار را برآورده کنند، تدریس کرد. یادگیری این درس منوط به تمرین و ممارست فراوان است که این محدودیت زمانی مانع از این امر می شود. محدود کردن دانشجویان به خواندن کتب پیام نور آنها را از این کتب زده می کند و دامنه تمرین و یادگیری شان را پایین می آورد.

معمولاً تعداد دانشجویان حاضر در این کلاسها آنقدر زیاد است که مدرس وقت و انرژی کافی برای رسیدگی به تک تک آنها را ندارد و در هر جلسه از کلاس تنها به عده محدودی از دانشجویان این فرصت داده می شود تا ترجمه های خود را بخوانند و اشکالات خود را سؤال کنند. با این توصیفات، اختصاص واحدهای بیش تری به این درس به منظور آماده سازی دانشجویان برای آینده شغلی شان مهم به نظر می رسد. مدرسان این درس نیز بهتر است از کتب و منابع بروز و جذاب تری استفاده کنند که دانشجویان به این درس علاقه مند شوند و از تمرین آن لذت ببرند. یکی از نواقص دیگر برنامه موجود، فشرده بودن آن است. تعداد دروس بسیار زیاد است ولی واحدهای کمی را به هر درس اختصاص می دهد؛ به عبارتی دانشجویان با اقیانوسی از مطالب علمی آشنا می شوند که عمق کمی دارد و تمرکز و تکیه زیادی بر آنها نمی شود.

در دنیای امروز، تکنولوژی نقش بسیار مهمی دارد و بالطبع افرادی موفق ترند که پا به پای تکنولوژی روز پیش بروند و از پیشرفت های روز آگاهی داشته باشند. متأسفانه دانشجویان در دوره کارشناسی، درسی به منظور آشنایی با رایانه و کار با نرم افزارهای متفاوت ندارند، در حالی که به هر جایی که برای استخدام مراجعه می کنند، یکی از توانایی های مهمی که از آنها طلب می شود، تسلط

به کار با رایانه است. حداقل مهارتی که از آن‌ها انتظار دارند توانایی تایپ با سرعت بالاست که به خصوص برای کار در دارالترجمه‌ها و بانک‌ها برای افراد یک پیش نیاز است. همان‌طور که پیش‌تر هم اشاره شد در برنامه درسی اکثر کشورهای خارجی درسی به این منظور یعنی آشنایی با رایانه و ترجمه ماشینی وجود دارد، بدین ترتیب گنجاندن این درس در برنامه دانشگاه‌های ایران نیز بسیار ضروری است.

یکی از نقاط ضعف دانشجویان، عدم آشنایی آن‌ها با فرهنگ سایر کشورهاست که این ناآشنایی باعث می‌شود در ترجمه متونی که در ارتباط با فرهنگ و باورهای سایر کشورهاست، دچار مشکل شوند. پیش‌تر نیز گفته شد که دانشگاه‌های خارجی مانند: هریت وات، استون، یورک و ساری دانشجویان خود را به کشور زبان مقصد می‌فرستند تا مدتی در آن محیط زندگی کنند و از نزدیک با فرهنگ و زبان آن افراد آشنا شوند، در ایران نیز اگر میزان پذیرش دانشجویان کم‌تر و با در نظر گرفتن معیارهای مناسب‌تر صورت بگیرد، امکان عملی کردن این شرایط وجود دارد. همچنین می‌توان دانشجویان را طی درسی با عنوان ترجمه و فرهنگ، با برخی از اصول فرهنگی سایر کشورها آشنا کرد؛ مسلماً مسائل فرهنگی بسیار گسترده‌تر از آن است که بتوان در قالب دو واحد همه مسائل فرهنگی را به دانشجویان تدریس کرد؛ اما به‌رحال می‌توان در طول این مدت آن‌ها را با غذا، پوشاک، نمادها، باورهای مذهبی و فرهنگی، سنت‌ها و سایر مسائل مربوط به برخی از کشورهای بزرگ آشنا کرد.

امروزه یکی از نیازهای اساسی بازار ترجمه، ترجمه از زبان فارسی به انگلیسی است اما متأسفانه در برنامه درسی موجود، تأکیدی بر این نوع ترجمه نشده است و اکثر قریب به اتفاق دانشجویان در این نوع ترجمه بسیار ضعیف هستند؛ بنابراین بهتر است تأکید بیشتری روی این نوع ترجمه باشد و همزمان با ترجمه از زبان انگلیسی به فارسی، حالت عکس آن نیز تدریس و تمرین شود.

یکی از نقاط چالش‌برانگیز برای دانشجویان در ترجمه، ترجمه متون علمی و تخصصی است. این متون که بخش اعظم بازار ترجمه را تشکیل می‌دهند، مملو از واژگان و اصطلاحات تخصصی هستند و دانشجویان اغلب در ترجمه آن‌ها با مشکل رو به رو می‌شوند. افزودن چند واحد ترجمه

متون علمی به برنامه نیز به نظر ضروری می‌آید. در این درس دانشجویان با ترجمه برخی از متون علمی، ساختار و واژگان تخصصی آن‌ها از نزدیک آشنا می‌شوند. برای مثال دو یا سه نمونه از ترجمه متون مربوط به رشته‌های فنی و مهندسی، پزشکی، علوم انسانی، کامپیوتر و غیره را می‌توانند از نزدیک با اصطلاحاتش آشنا شوند و در عمل ترجمه کنند.

اکثر افرادی که به گونه‌ای با این برنامه سروکار دارند معتقدند که دروسی مثل آواشناسی و آزمون‌سازی جنبه زبان شناختی و آموزش دارند و در گرایش ترجمه کارایی زیادی ندارند. گنجاندن این درس در برنامه موجود سبب شده است تا جایی برای پرداختن به درس مهم‌تر باقی نماند. یکی از درس مهمی که در برنامه زیاد به آن پرداخته نمی‌شود ترجمه ادبی است که بخشی از بازار کار را نیز تشکیل می‌دهد. دانشجویان در تمام طول تحصیل خود فقط در دو واحد با این درس مهم آشنا می‌شوند. لازمه یادگیری این درس آشنایی با انواع قالب‌های ادبی، متون کهن و جدید، نویسندگان و شعرای مشهور ایران و جهان، سبک و آثار آنهاست اما در برنامه موجود دانشجویان بدون هیچ پیش‌زمینه‌ای وارد این درس می‌شوند و طی چندین جلسه مجبور به یادگیری این مهارت گسترده هستند.

از صحبت‌های افراد این چنین برمی‌آید که هیچ‌گاه با اختصاص دادن شش واحد به ترجمه شفاهی و دو واحد به ترجمه نوار و فیلم نمی‌توان مترجم شفاهی تربیت کرد، زیرا ترجمه شفاهی توانایی و مهارت‌های خاصی لازم دارد که با گذراندن چند واحد، دانشجو نمی‌تواند این مهارت‌ها را کسب کند و گنجاندن این هشت واحد فقط باعث می‌شود وقت و انرژی دانشجویان برای پرداختن به درس مهم‌تر کم شود؛ بنابراین بهتر بود که ترجمه شفاهی و کتبی به‌عنوان دو رشته مجزا کاملاً از هم جدا شوند.

دانشجویان در طول تحصیل خود بیش‌تر با تئوری سروکار دارند و در دو سال آخر دوره کارشناسی با عمل ترجمه آشنا می‌شوند، اما آنچه که مترجمان در دنیای بیرون از دانشگاه، یعنی بازار با آن سروکار دارند، با دنیای غیرعملی دانشگاه فاصله زیادی دارد. اگر دانشجویان رشته ترجمه هم مانند دانشجویان سایر رشته‌ها مجبور به گذراندن یک دوره کارآموزی بودند، این

فرصت را پیدا می‌کردند تا از نزدیک با عمل ترجمه و مشکلات و مسائل بازار ترجمه آشنا شوند و تجربه کسب کنند و بعد از اینکه فارغ‌التحصیل شدند به راحتی وارد بازار کار شوند.

همان‌گونه که دانشجویان رشته پزشکی در بیمارستان‌ها دوره کارآموزی می‌گذرانند، دانشجویان ترجمه هم می‌توانند در دارالترجمه‌ها یک دوره کارآموزی چند ماهه بگذرانند، این مساله باعث می‌شود تا دانشجویان عمل ترجمه را پا به پای تئوری بیاموزند. این شیوه در دانشگاه‌های خارجی مثل: ساری، استون، هریت و اتو یورکنیز به کار گرفته می‌شود. این دانشگاه‌ها دانشجویان خود را در سال سوم به کشور زبان مقصد می‌فرستند تا در آنجا این فرصت را داشته باشند که در شرکت‌های ترجمه کار و در عمل تجربه کسب کنند.

محتوای دروس ترجمه مطبوعاتی، سیاسی و اقتصادی خیلی به هم شبیه است و همه آن‌ها به نظر زیر مجموعه یک درس هستند زیرا کلیت این دروس با هم خیلی متفاوت نیست و کافی است که دانشجو عمل ترجمه را خوب بیاموزد آنگاه نوع متن خیلی تفاوتی ایجاد نمی‌کند.

مساله دیگر این است که در واقع باید ابتدا یک تعریف مشخص برای ساده و یا پیشرفته بودن نوع متن صورت بگیرد و بر این اساس بین دو درس ترجمه متون ساده و پیشرفته و محتوای این دروس تفاوت و تمایز قائل شد. جای خالی درسی با عنوان ترجمه گردشگری و توریستی نیز در برنامه احساس می‌شود. در این درس به دانشجویان این فرصت داده می‌شود تا با تاریخ، جغرافیای ایرانگردی و جهانگردی، ایران‌شناسی، روحیات ملل، موزه‌شناسی، آشنایی با آثار باستانی و مکان‌های گردشگری آشنا شوند تا اگر قصد دارند در آینده به عنوان راهنمای تور مشغول به کار شوند، توانایی و مهارت‌های لازم جهت انجام این کار را کسب کرده باشند.

اختصاص چهار واحد به دروس کلیات زبان‌شناسی و روش تدریس زبان انگلیسی که خیلی به رشته ترجمه مرتبط نیستند، باعث می‌شود تا زمان زیادی برای ارائه دروس مهم‌تر باقی نماند. البته برخی از مباحث درس کلیات زبان‌شناسی مثل واژه‌شناسی در ترجمه کاربرد زیادی دارند اما بیش‌تر شرکت‌کنندگان در مصاحبه عقیده داشتند اختصاص چهار واحد به این دروس زیاد است.

یکی از نواقص دیگر برنامه موجود این است که بخش اعظم وقت دانشجویان صرف یادگیری مهارت‌های زبانی شامل: گفتار، شنیدار، درک مطلب و گرامر می‌شود و این مساله باعث می‌شود وقت

کافی برای پرداختن به دروس تخصصی رشته ترجمه باقی نماند. در واقع فرآیند ورود دانشجویان به دانشگاه مشکل دارد. داوطلبان با پاسخ دادن به سؤالات عمومی یعنی دروسی مثل: ادبیات فارسی، معارف، عربی و زبان انگلیسی عمومی به راحتی رشته مترجمی قبول می‌شوند که این مساله باعث می‌شود افرادی با پایه زبانی ضعیف وارد دانشگاه بشوند و نیاز به تقویت مهارت‌های اولیه زبانی داشته باشند؛ بنابراین، نحوه پذیرش دانشجویان نیز باید اصلاح شود که البته این مساله خارج از چارچوب موضوع مورد بحث ماست. به‌طور کلی آنچه که در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت، به دو دسته تقسیم می‌شود: ۱. دروسی که در برنامه درسی سایر کشورها ارائه می‌شود و در برنامه دانشگاه‌های ایران جای آن‌ها خالی است، ۲. دروسی که با توجه به نیازهای بازار ترجمه در ایران فقدان آن‌ها احساس می‌شود (جدول ۱).

جدول ۱. فقدان برخی دروس در برنامه با توجه به دانشگاه‌های خارجی و بازار ترجمه

دروس دانشگاه‌های خارج از کشور	دروس لازم از دید بازار ترجمه
تاریخ مدرن و فرهنگ	آشنایی با رایانه
جامعه و نهادها	آشنایی با متون فرهنگی
یکپارچه‌سازی اقتصادی و سیاسی	آشنایی با متون تخصصی علوم
مطالعات اروپا	ترجمه فارسی به انگلیسی
دوره کارآموزی یا کاربایی	نگارش پیشرفته فارسی
سبک‌شناسی	آشنایی با شاهکارهای ادبی
ترجمه پزشکی	دوره کارآموزی
تکنولوژی ترجمه	آشنایی با متون حقوقی در فارسی
ترجمه گروهی	ترجمه توریستی و گردشگری
آموزش مدیریت پروژه	آشنایی با ابزارهای کمک مترجم
علوم اجتماعی	ویراستاری
ترجمه و ابزارهای بومی‌سازی	تقویت مهارت مطالعه
علوم پایه	
علوم انسانی و هنرهای زیبا	
جبر	
موضوع تخصصی	
دانش رایانه	
تمدن	
ترجمه متون تبلیغاتی	

نتیجه گیری

برنامه درسی رشته مترجمی سال‌های سال است که بدون توجه به تحولات دنیای تکنولوژی و پیشرفت‌های روز، ثابت و بدون تغییر مانده است. تدوین این برنامه به زمانی برمی‌گردد که اینترنت و هیچ‌یک از امکانات متداول امروز وجود نداشته است؛ بنابراین با توجه به این تغییرات اساسی، لازم است تا برنامه درسی نیز متناسب با تغییرات روز و متعاقباً بازار کار طراحی شود تا پاسخگوی نیازهای روز باشد. در این تحقیق، با شش گروه از فعالان بازار ترجمه و افرادی که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با ترجمه در ارتباط هستند، شامل: دارالترجمه‌ها، بانک‌ها، آژانس‌های مسافرتی، ناشران، دانشجویان و اساتید دانشگاهی این رشته مصاحبه‌های فردی و گروهی صورت گرفت و در پایان با توجه به گفته‌های افراد پیشنهادهایی جهت ارتقای برنامه موجود صورت گرفت.

به این ترتیب اهمیت دروسی مانند: نگارش فارسی، ترجمه ادبی، ترجمه اسناد و مکاتبات، واژه‌شناسی بیش‌تر بارز می‌شود؛ بنابراین با اختصاص دادن واحدهای بیش‌تری به این دروس باید دانش و مهارت دانشجویان را در این حوزه‌ها تقویت کرد تا بتوانند بعد از اتمام دوره تحصیلی خود به راحتی وارد بازار کار شوند و نیازهای بازار را برآورده سازند. به این ترتیب جای خالی دروسی مانند: ترجمه متون تخصصی (پزشکی، فنی، علوم انسانی و غیره)، آشنایی با فرهنگ سایر کشورها، دوره کارآموزی ترجمه، ویراستاری، ترجمه گردشگری و توریستی، آشنایی با رایانه و نرم‌افزارهای کمک مترجم و ترجمه از زبان فارسی به انگلیسی بیش‌تر حس می‌شود.

از سوی دیگر، پرداختن به برخی از دروس در این برنامه سبب شده است تا وقت و انرژی کم‌تری برای تقویت دروس مهم‌تر باقی بماند؛ به عبارت دیگر، دروسی مانند: آزمون‌سازی، کلیات زبان‌شناسی، روش تدریس زبان انگلیسی بیش‌تر جنبه زبان‌شناختی و آموزش دارند تا ترجمه. گنجاندن این قبیل دروس شاید به صورت غیرمستقیم به تقویت ترجمه کمک کند؛ اما با وجود برنامه‌ای به این فشردگی پرداختن به این‌ها، جز سردرگم کردن دانشجویان و از دست دادن زمان برای پرداختن به دروس ضروری رشته ترجمه نتیجه دیگری نخواهد داشت.

از سوی دیگر اکثریت افراد شرکت کننده در این تحقیق معتقد بودند که بهتر است درس‌های مربوط به ترجمه شفاهی و نوار و فیلم در قالب رشته مجزایی تدریس شوند؛ زیرا ترجمه شفاهی خود رشته‌ای مجزا با نیازها و مقتضیات متفاوت است و نباید با رشته ترجمه کتبی ترکیب شود زیرا هیچ دانشجویی با گذراندن شش واحد درس ترجمه شفاهی که معمولاً هم به تقویت مهارت‌های گفت و شنود می‌گذرد، یک مترجم شفاهی زیده نخواهد شد.

با نگاهی به برنامه درسی دانشگاه‌های خارجی مشاهده می‌کنیم که محوریت برنامه درسی اکثر این دانشگاه‌ها بر آشنایی با فرهنگ، جامعه و مسائل روز دنیا است. آن‌ها تمرکز برنامه را بر عمل ترجمه پا به پای تئوری و مبانی نظری قرار داده‌اند. سعی می‌کنند تا همراه با تکنولوژی روز پیش بروند و آشنایی با رایانه و ابزارهای بومی‌سازی ترجمه را همواره در برنامه خود بگنجانند. یکی از اولویت‌های آن‌ها تخصصی کردن ترجمه در حیطه موضوعی تخصصی (پزشکی، فنی و مهندسی، علوم انسانی و غیره) است. آن‌ها همچنین با در نظر گرفتن یک دوره کارآموزی یا کاربایی دانشجویان را از ابتدا با شرایط عملی و موقعیت‌های شغلی آینده آشنا می‌کنند. متأسفانه جای خالی همه این دروس در برنامه درسی دانشگاه‌های ایران قابل مشاهده است.

در پایان با توجه به گفته‌های افراد صاحب‌نظر و مقایسه برنامه موجود با دانشگاه‌های مطرح خارج از کشور چنین استنباط می‌شود که برنامه موجود پاسخگوی نیازهای امروز نیست و باید تغییرات قابل ملاحظه‌ای روی آن صورت بگیرد تا بتوان مترجمان زیده و مطرحی در دانشگاه‌ها تربیت کرد.

کتابنامه

- حیدریان، ح. (۱۳۸۲). کارشناسی ارشد مترجمی: حرف‌های ناگفته. مطالعات ترجمه. ۲. صص. ۷۵-۸۲.
- خزاعی فرید، ع. (۱۳۸۰). نگاهی به برنامه دوره کارشناسی ارشد رشته مترجمی. مترجم. ۳۵. صص. ۶۵-۶۸.

خوش سلیقه، م. (۱۳۹۳). توانش‌های هدف در آموزش مترجم فارسی و انگلیسی. فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه. ۴۷(۳)، ۱۱۳-۱۴۳.

رزمجو، ل. (۱۳۸۰). راهکارهایی برای بهبود برنامه تربیت مترجم. مترجم. ۳۵. صص ۴۷-۴۰.

ضیاءحسینی، م. (۱۳۸۲). تربیت مترجم. مطالعات ترجمه. ۲. صص. ۸۸-۸۳.

ملائنظر، ح. (۱۳۸۲). وضعیت کنونی آموزش ترجمه در ایران. مطالعات ترجمه. ۲. صص. ۲۶-۷.

میرزا ابراهیم تهرانی، ف. (۱۳۸۲). کاستی‌های آموزش ترجمه در ایران. مطالعات ترجمه. ۲. صص. ۸۹-۹۴.

میرعمادی، ع. (۱۳۸۲). تأملی در برنامه مترجمی دانشگاه‌ها و راهکاری برای حل مشکل. مطالعات ترجمه. ۲. صص. ۶۴-۵۳.

Cannon, R. & Newble, D. (2000). *A handbook for teachers in universities and colleges*. London, England: Kogan Page.

Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics*. Oxford, England: Oxford University Press.

Gabr, M. (2001). Toward a model approach to translation curriculum development.

Translation, 5(2), 135-152.

Kelly, D. (2005). *A handbook for translator trainers*. Manchester, England: St. Jerome.

Kelly, D. (2010). Curriculum. In Gambier, Y. & Doorslaer, L. V. (eds.), *Handbook of translation studies* (pp. 87-93). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.

Kent State University. (2014). College of arts and sciences. Undergraduate programs,

B.S, translation catalog. Retrieved July 14, 2014 from <http://www2.Kent.edu/catalog/2014/as/ug/trns>.

Khazaee Farid, A., & Khoshsaligheh, M. (2010). Insights from EMT for translation

training in Iran. *Ferdowsi Review*, 1(1), 135-152.

Kiraly, D. (1995). *Pathways to translation. Pedagogy and process*. Kent, OH: Kent

State University.

Li, D. (2001). Needs assessment in translation teaching: Making translator training

- more responsive to social needs. *Babel*, 46(4), 289-299.
- Lunenburg, F. C., & Irby, B. J. (2008). *Writing a successful thesis or dissertation: Tips and strategies for students in the social and behavioral sciences*. ThousandOaks, CA: Corwin.
- Nation, I. S. P., & Macalister, J. (2010). *Language curriculum design*. New York, NY: Routledge.
- Nunan, D. (1988). *Syllabus design*. (Candlin, C. N. & Widdowson, H. G., Eds). Oxford, England: Oxford University Press.
- Stern, H. H. (1984). Introduction, review and discussion. In C. J. Brumfit (ed.), *General English syllabus design* (pp. 10-11). Oxford, England: Pergamon.
- University of Aston. (2014). School of languages and social sciences. Modern Languages and Translation Studies, undergraduate courses. Retrieved July 14, 2014 from <http://www.aston.ac.uk/study/undergraduate/courses/school/languages>.
- University of Heriot Watt. (2014). Applied languages and translating. BA in French & German online catalog. Retrieved July 5, 2014 from <http://www.undergraduate.hw.ac.uk/programms/RRC2/>.
- University of Surrey. (2014). Center for translation studies. Translation and French BA courses catalog. Retrieved July 14, 2014 from <http://www.surrey.ac.uk/undergraduate/translation-and-French>.
- York University. (2014). Glendon college. Translation undergraduate courses. Retrieved July 14, 2014 from <http://www.glendon.yorku.ca/translation/courses.php>.